DİJİTAL AKTİVİZM KAVRAMINA YÖNELİK BİBLİYOMETRİK BİR DEĞERLENDİRME

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THE CONCEPT OF DIGITAL ACTIVISM

Merve SÜDEMEN

77

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Yıl: 2025 Cilt: 34 No: 2 Sayfa: 1322-1335
https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil

DOI: 10.35379/cusosbil.1633734

Geliş Recieved: **05.02.2025**
Kabul Accepted **28.06.2025**

DİJİTAL AKTİVİZM KAVRAMINA YÖNELİK BİBLİYOMETRİK BİR DEĞERLENDİRME

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THE CONCEPT OF DIGITAL ACTIVISM

Merve SÜDEMEN [1]

ÖZ

Ekran kültürü, bireylerin dijital cihazlar, bilgisayarlar, tabletler, akıllı telefonlar ve televizyon gibi ekranlar aracılığıyla bilgiye, eğlenceye, iletişime ve toplumsal etkileşime erişimini ifade eder. Dijital aktivizm ise bu ekran kültürü içerisinde, dijital teknolojileri kullanarak toplumsal ve politik değişim için çalışan bir aktivizm biçimidir. Ekransız bir dünya düşünemediğimiz bir zaman diliminde, aktivizmin de dijitalde yoğunluk kazanması olası bir durumdur. Bu bağlamda, bu çalışma, ekran kültürü ile dijital aktivizmin iç içe olduğu bu kavramlar üzerine, DergiPark internet sitesinde yayınlanmış ve "dijital aktivizm" anahtar kelimesi ile ortaya çıkan 45 bilimsel makaleden elde edilen bibliyometrik bir analiz sunmaktadır. Araştırma Ocak 2024 ve Şubat 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup, çalışmaların yıllara göre dağılımı, yayınlandığı dergiler, araştırma deseni, araştırma yöntemleri, tema dağılımları ve evreni analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı, dijital aktivizmin akademik literatürde nasıl ele alındığını incelemek ve gelecekte yapılacak araştırmalar için bir çerçeve sunmaktır. Elde edilen bulgular, dijital aktivizmin ekran kültürü ile nasıl iç içe geçtiğini göstermekte ve bu alanda artan akademik ilgiyi ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler:
Ekran,
Ekran Kültürü,
Dijital,
Aktivizm,
Dijital Aktivizm

ABSTRACT

Screen culture refers to individuals' access to information, entertainment, communication, and social interaction through digital devices such as computers, tablets, smartphones, and television. Digital activism is a form of activism that works for social and political change using digital technologies within this screen culture. In a time period when we cannot imagine a world without screens, it is possible that activism will also intensify in the digital world. In this context, this study presents a bibliometric analysis of the interplay between screen culture and digital activism, obtained from 45 peer-reviewed articles retrieved from the DergiPark database using the keyword "digital activism". Conducted between January and February 2024, the research examines the distribution of these publications over time, their outlet journals, research designs, methodologies, thematic foci, and sampling frames. The aim of the study is to examine how digital activism is addressed in academic literature and to provide a framework for future research. The findings demonstrate how digital activismhas become intertwined with screen culture and reveal the increasing academic interest in this area.

Keywords:
Screen,
Screen Culture,
Digital,
Activism,
Digital Activism

[1] Doktorant, Aksaray Üniversitesi Disiplinlerarası İletişim Bilimleri, mervesudemen@gmail.com, ORCID ID:0000-0002-2571-383891

Alıntılamak için/Cite as: Südemen M. (2025) Dijital Aktivizm Kavramına Yönelik Bibliyometrik Bir Değerlendirme, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 34 (2), 1322-1335

GİRİŞ

Geleneksel medyanın yerini gün geçtikçe yeni medyaya daha fazla bırakan dijital dünyada ekran kültürü de hayatın içerisinde daha fazla yer edinmeye başlamıştır. Galeano (2017, s. 263), "Bütün dünya, git gide eşyaların birbirine baktığı ancak dokunamadığı büyük bir ekrana dönüşmektedir" ifadesini kullanır.

''Ekran'' sözcüğünün kökenine bakıldığında, Türkçeye Fransızca "ecran-escran" kelimesindeki ekran sözcüğü uzun yıllar kullanılmıştır. 19. yüzyılın sonlarına değin manası medya ve iletişim ile uyuşmayacak biçimdedir (Huhtamo, 2009, s. 329). Fransızca kökenli olan bu kelime, İngilizce'de "screen" olarak yerleşmiş ve ana dile geçmiştir. Korumak, örtmek anlamında kullanılmaktadır.

Net olarak bilinmese de 19. yüzyılda "ekranlar", bilginin görüntülendiği ve iletildiği sistemler olarak adlandırılmaya başlandı. Daha sonra medya departmanının önemli bir konumunda yer almıştır (Huhtamo, 2009, s. 330). Günümüzdeki ekran kelimesi bir teknoloji ürünü olmakla birlikte teknolojinin getirdiği imkânlar dâhilinde gelişimini sürdürmektedir. Taşınabilir ekranlar ve benzeri türevler yaygınlaşmakta ve hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş durumdadır. Öyle ki, Çakmak (2018)'in belirttiği üzere, günümüzde insanlar sabah yüzlerini bile yıkamadan ilk iş olarak ekrana bakmaktadır.

Ekran kültürü, bireylerin yaşamlarının önemli bir parçası haline gelmiş durumdadır. İnternet ile diğer dijital platformlar aracılığıyla, insanlar haberlere erişirler. Aynı zamanda eğlence bulur, birbirleriyle iletişim kurar ve toplumsal meseleler hakkında bilgi sahibi olurlar. Ancak, bu ekran kültürü aynı zamanda dikkat dağıtıcı, bağımlılık yapıcı ve mahremiyet endişelerine yol açabilen birçok sorunu da beraberinde getirir.

Dijital aktivizm ise bu ekran kültürünün avantajlarını kullanarak toplumsal değişim için mücadele eden bir yaklaşımı temsil eder. Aktivistler, dijital platformlar aracılığıyla mesajlarını yaymaya, organize olmaya ve farkındalık yaratmaya çalışırlar. Sosyal medya, online kampanyalar, hacktivizm ve diğer dijital araçlar, aktivistlerin seslerini daha geniş bir kitleye duyurmasına yardımcı olur. Bununla birlikte, dijital aktivizm de fake haberler, siber saldırılar ve bilgi manipülasyonu gibi riskleri içermektedir.

Aktivizm, "toplumsal değişimi desteklemek ya da buna karşı çıkmak için gösterilen her türlü çaba" olarak tanımlanabilir (Turhan, 2017). Aktivizmin tanımına göre dijital aktivizm, "dijital platformları kullanan her türlü aktivizm örneği" olarak da ifade edilebilir (Sivitanides 2011: 2). Dijital aktivizimin tarihi, internetin tarihiyle eş zamanlı olmakla birlikte ilk network deneyimlerine kadar gider (Özcan, 2012).

Aktivistlerin bilgi ve iletişim teknolojilerini ve bu teknolojilerin oluşturduğu ağları çeşitli amaçlarla kullanması oldukça yaygındır ve siber, bilgi, elektronik aktivizm, çevrimiçi ve internet aktivizmleri ile elektronik savunuculuğu içermektedir (Uçkan, 2011). Ancak Web 2.0 dönemi olarak adlandırılan internet dönemi kullanıcı deneyimini ön plana çıkarmış, etkileşim boyutunu derinleştirmiş ve dijital aktivizm kavramının önemini artırmıştır. Sosyal ağlar bu tür faaliyetler için ayrıcalıklı bir ortam olmaktadır. Dijital mecraların sunduğu yeni etkileşim olanakları, geleneksel sivil toplum pratiklerini kökten dönüştürerek 'internet aktivizmi'nin hem biçimsel hem de işlevsel açıdan yeniden tanımlanmasına zemin hazırlamıştır.

İnternet, coğrafi engelleri ortadan kaldırarak farklı ölçeklerdeki aktivist grupların birbirleriyle hızla bağ kurmasına ve ortak eylemler geliştirmesine imkân tanır. Bu bağlamda, Benkler'in (2006) "peer production" kavramı, dijital ağların üretim ve iletişim süreçlerini nasıl demokratikleştirdiğini ortaya koyar; bireyler, hiyerarşik yapılara ihtiyaç duymadan kolektif amaçlar doğrultusunda bir araya gelebilirler.

Çevrimiçi topluluklar, sosyal medya platformları ve forumlar üzerinden protesto ve savunuculuk eylemlerini örgütlerken yeni dijital taktikler geliştirirler. Shirky (2011), hashtag'lerin gücünü ve online imza kampanyalarının kitlesel mobilizasyonu nasıl hızlandırdığını inceler. Böylece geleneksel sokak eylemleri, hızla geniş kitlelere yayılabilen ve anlık koordinasyon sağlayabilen çevrimiçi kampanyalarla iç içe geçer.

Aynı zamanda, sosyal ağlar geleneksel medyanın tek yönlü akışından farklı olarak "karma medya" kullanımıyla öne çıkar. Tüfekçi'nin (2017) "networked protest" kavramı, Twitter, Facebook gibi mecraların protesto dalgalarını nasıl şekillendirdiğini, hem kitlenin hem de medyanın dinamiklerini nasıl yeniden düzenlediğini gösterir. Bu modelde, dijital içerik hızla yayılırken hem aktivistlerin hem de izleyicilerin rolü aktif olarak dönüşür.

Ancak günümüzde en önemli gelişmelerden biri, çevrimiçi ve çevrimdışı araçları birleştiren "connective action" modelidir. Bennett ve Segerberg (2012), bireylerin kişiselleştirilmiş mesajlarla katılımını esas alan bu yaklaşımın, hem dijital hem de fiziksel dünyada eş zamanlı stratejiler yürütülmesine imkân tanıdığını savunur. Örneğin; sosyal medya üzerinden çağrısı yapılan bir eylem, aynı anda sokakta kitlesel bir buluşmaya dönüşebilmektedir.

Türkiye özelinde bakıldığında, Gezi Parkı protestoları bu dinamizmin önemli bir örneğidir. Coşkun Tuna ve Türkömez (2023), yeni toplumsal hareketler ve dijital aktivizm üzerine yaptıkları nitel içerik analizinde Gezi Parkı'nda sosyal medyanın hem protestonun örgütlenme sürecini hızlandırdığını hem de eylemlerin yayılımını küresel ölçekte desteklediğini göstermişlerdir. Yazarlar, hashtag kullanımı ve paylaşılan görsel-işitsel içeriklerin, katılımcıların eyleme dair algılarını şekillendirdiğini ve fiili sokak eylemlerinin hem planlanmasında hem de koordinasyonunda kritik rol oynadığını ifade ederler (Coşkun Tuna & Türkömez, 2023). Öztunç'un (2023) çalışması ise, #İstanbulSözleşmesiYaşatır kampanyasında dijital platformların hem kamuoyu baskısı oluşturma hem de fiziksel eylemleri motive etme işlevini birlikte yürüttüğünü ortaya koyar. Bu çerçevede, Gezi Parkı'ndan İstanbul Sözleşmesi savunusuna uzanan dijital aktivizm pratiği, sosyal medyanın mekânsal sınırları ortadan kaldırarak bilgi akışını hızlandırdığı ve kolektif eylem kapasitesini güçlendirdiği dinamik bir dönüşüm örneği teşkil etmektedir.

LİTERATÜR TARAMASI

Dijital Aktivizm ve Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketler, toplumdaki çeşitli sorunları dile getirmek, toplumsal talepleri örgütlemek, sorunlara çözüm bulmak ve toplumsal değişim sağlamak amacıyla dayanışma ağları kurularak gerçekleştirilen kolektif eylemler olarak tanımlanabilir (Özmen, 2022).

Aktivist hareketlerin hangi konuları, olguları ve durumları gündeme getireceği toplumun olaylara bakış açısına, kültürel yapılara ve aktivist liderlerin etkinlik düzeyine bağlıdır (Acar Şentürk, Tos ve Dıvrak, 2022). Aktivist hareketlerin konuları kimi zaman şiddet, sosyal yapılanma, savaş gibi konular olabilirken (Gregg, 2016), kimi zaman da gıda güvenliğinin tartışıldığı su ve tarım gibi konulardan (Holland ve Correal, 2013) çevre konularındaki hassasiyete (Vasi ve King, 2012) kadar uzanabilmektedir.

Toplumsal hareketler ve dijital aktivizm arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte, sosyal medya platformları, çevrimiçi forumlar ve iletişim araçları toplumsal hareketlerin şekillenmesinde ve yayılmasında önemli bir rol oynamaktadır. İşte bu bağlamda bazı önemli noktalar:

Bilgi ve Farkındalık Oluşturma: Dijital aktivizm, hızla ve geniş kitlelere ulaşma potansiyeli olan bir araçtır. Sosyal medya ve internet platformları, haberlerin, görüşlerin ve taleplerin hızla paylaşılmasını, geniş kitlelere ulaştırılmasını sağlar. Bu da toplumsal hareketlerin farkındalığını artırabilir.

Örgütlenme ve Mobilizasyon: Dijital platformlar, insanları kolayca bir araya getirme ve harekete geçirme imkânı sunar. Aktivistler, çevrimiçi ortamlarda bir araya gelerek etkili bir şekilde örgütlenip hareket başlatabilir veya katılımı artırabilir.

Sesin Güçlenmesi: Dijital aktivizm, bireylerin sesini duyurmasına olanak tanır. Çeşitli sosyal medya platformları veya bloglar aracılığıyla insanlar, konuları hakkında seslerini duyurabilir, görüşlerini paylaşabilir ve toplumsal değişim için taleplerini iletebilir.

Dünya Çapında Etki: Dijital aktivizm, sınırları aşabilir ve dünya çapında etki yaratabilir. Özellikle sosyal medya platformları, farklı ülkelerdeki insanların bir araya gelmesini ve ortak bir amaç için birleşmesini sağlar.

Tüm bu avantajlarının yanında, dijital aktivizmin dezavantajları da bulunmaktadır. Örneğin, çevrimiçi ortamlarda yayılan yanlış bilgiler veya manipülatif

içerikler, toplumsal hareketlerin güvenilirliğini ve etkisini azaltabilir. Ayrıca, çevrimiçi platformlarda yapılan aktivizm, bazen gerçek dünya eylemleriyle somut bir sonuç elde etme konusunda yetersiz kalabilir.

Dijital aktivizmin hashtag aktivizmi, slaktivizm/kliktivizm (tıklamacılık) ve hactvizmdir olmak üzere çeşitleri bulunmaktadır (Uzunoğlu, 2022).

Hashtag Aktivizmi: Hashtag aktivizmi, bireylerin sosyal medya platformlarında popüler olan belirli bir konu veya kampanya etrafında birleştiği, o konuyla ilgili gönderileri belirli hashtaglerle eşleştirdiği, görsel ve metin tabanlı içerik desteği sağladığı bir dijital aktivizm hareketidir (İli, 2023). Bu kavram genellikle Twitter'da konuları duyurmak için yaygın olarak kullanılan hashtag (#) ile özetlenir (Mishra, 2018: 51).

Hashtag aktivizmi, sosyal medya platformlarında gündem oluşturmayı, farkındalık yaratmayı ve insanları belirli bir konuda harekete geçirmeyi amaçlar. Hashtagler aracılığı ile (sosyal medyada) gündemde tutulacak konu en üst seviyeye taşınır böylelikle hem daha çok kişiye ulaşılır hem de istenilen konu özetle popüler olur. Böylelikle kullanıcılar, belirli bir hashtag'i paylaşımlarında kullanarak, o konuyla ilgili diğer paylaşımları bulabilir, katkıda bulunabilir ve birlikte hareket etmeyi sağlayabilirler.

Ancak, hashtag aktivizmi bazen yalnızca çevrimiçi alanda kalarak gerçek dünyada somut bir değişime yol açmayabilir. Bu aktivizm türü, sosyal medyada popüler olan bir konuyu destekleyebilir ancak gerçek eyleme dönüşmesi için daha fazla çaba ve planlama gerektirebilir. Dolayısıyla, hashtag aktivizmi genellikle bir konuya dikkat çekmek için başlangıç noktası olarak kullanılabilir ancak kalıcı değişim için diğer aktivizm yöntemleriyle birlikte düşünülmelidir.

Slaktivizm: “Slaktivizm” ve “Tıklamacılık” günümüzde dijital aktivizmin en önemli örnekleridir. Bir aktivist eylemini internet üzerinden desteklemek için rol oynamak olarak tanımlanabilecek Slacktivizm, “sözde” aktivizm olarak da adlandırılmaktadır. Benzer şekilde slaktivizm, tıklamacılık, sosyal medyayı ve diğer çevrimiçi yöntemleri kullanarak bir amacı desteklemeyi ifade eder (Yegen, 2014).

Slaktivizm, çevrimiçi ortamda sosyal veya politik konularda farkındalık yaratma veya destek gösterme amacıyla yapılan düşük çaba gerektiren eylemlerdir. İnsanların çoğunlukla sembolik veya minimal katılım göstererek, gerçek bir değişim yerine sadece görünüşte destek verdikleri veya farkındalık oluşturdukları eylemler olarak tanımlanabilir.

Bu tür eylemler genellikle sosyal medya platformlarında paylaşımlar yapmak, bir imza kampanyasına katılmak, bir hashtag'i paylaşmak gibi kolay ve hızlı yöntemleri içerir. Bunlar, kişilerin belirli bir konuda destek verdiğini gösterirken aslında derinlemesine bir katılım veya aktif eylem gerektirmeyen eylemlerdir.

Aslında tıklamacılık kavramı slacktivizmi sağlıyor. İnsanlar, clicktvist sayesinde internet üzerinden dijital bir eylemi “tıklama” ile destekliyorlar ve slacktivist olan kişi, clicktvist uygulamalarını sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla paylaşabiliyor. Böylece insanlar hem dijital eylemlere katılıyor hem de güncel haberlerden haberdar oluyor. Ayrıca, Slacktivizm veya tıklamacılıkta bir gruba katılmak için herhangi bir sınırlama veya bağış gibi bir sahiplik getirmez (Yegen, 2014).

Hacktvizm: Bu kavram İngilizcedeki ‘’hacking” ile ‘’activism” kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Belirli bir amaca yönelik olarak siber ağlar üzerinden yanıt vermeyi amaçlayan Hacktivizm, en açık tanımıyla politik doğruluk gerekçesiyle bilgisayar korsanlığı faaliyetlerinde bulunmak anlamına gelir ve aynı zamanda siber suç olarak da kabul edilir (Kelly, 2012).

Yamich ve Smith'e (2012) göre hacktivizm uygulayanlar hacktivistlerdir. İyi niyetli olmayan bilgisayar korsanları gibi yıkıcı eylemler gerçekleştirmezler, bunun yerine şirketlere ve hükümet politikalarına yönelik saldırılar da dâhil olmak üzere misilleme biçiminde sosyal veya politik mesaj ileten bir davaya dikkat çekerler.

Hacktivizm, diğer aktivizm türleriyle birlikte düşünüldüğünde, bilgi özgürlüğü, sansürün engellenmesi ve diğer politik amaçlar için dikkat çekme amacı taşıyan bir eylem şeklidir. Ancak, bu tür eylemler yasal sonuçları ve etik boyutları nedeniyle tartışmalı olduğu bir gerçektir.

Dijital Aktivizm ve İnternet Kültürü

19. yüzyıla basılı kültür, 20. yüzyıla elektronik kültür, 21. yüzyıla ise dijital kültür adı verilmektedir. Burada şu soru ortaya çıkıyor: Dijital kültür ne anlama geliyor ve neleri içeriyor? (Karagöz, 2013:139). Dijital kültür birçok araştırmacı tarafından farklı şekilde ifade edilmektedir. Manovich'in (2001: 19) belirttiği gibi: "Bugün yeni bir medya devriminin ortasındayız: tüm kültür, bilgisayar destekli üretim, dağıtım ve iletişim biçimlerine dönüşmektedir. Castells'e (2001) göre bu, kültür, "İnternet kültürü" olarak anılır ve Jones'a (1998) göre "sanal kültür" ve "siber toplum" olarak anılır.

İnternet kültürü, internetin yaygın kullanımıyla ortaya çıkan ve çevrimiçi platformlarda oluşan benzersiz normlar, davranışlar, dil kullanımı, paylaşım biçimleri ve toplumsal dinamiklerdir. İnternetin etkileşimli doğası, insanların çevrimiçi ortamda kendilerini ifade etme, bilgi paylaşma, etkileşime geçme ve kültürel anlamda birbirlerine etkileşimde bulunma biçimlerini büyük ölçüde değiştirmiştir.

Bugün, toplumsal hareketler ve aktivist eylemler günümüzde kamuoyu veya medya açısından sürpriz değil, demokrasilerimizde rutin oluşturmuştur. Yeni medya, bu aktivist eylemlerin dijital ortamda düzenlenmesinde ciddi bir yer edinmektedir. Yeni medyanın en belirgin etkisi yeni anlatılar üretme ve karşıt siyasi seslere ses verme yeteneğidir (Karagöz, 2013).

İnternet, dijital aktivizmin gelişmesi ve yayılmasında önemli bir rol oynar çünkü bu aktivizm türü, çevrimiçi platformlarda sosyal, politik veya kültürel değişimleri teşvik etmek için dijital araçları kullanır.

İnternet, dijital aktivistler için birbirleriyle bağlantı kurmaları, fikirlerini yaymaları ve destek bulmaları için çok önemli bir ortamdır. Sosyal medya platformları, bloglar, forumlar ve diğer çevrimiçi alanlar, aktivistlerin kitlelere ulaşmalarını, bilgi yaymalarını ve farkındalık yaratmalarını sağlar.

İnternet kültürü ise dijital aktivizmin şekillenmesinde belirleyici bir faktördür. İnternetin kendine özgü bir dili, sembolleri, mizahı ve normları vardır. Dijital aktivistler, bu kültüre adapte olurlar ve etkileşimde bulunurken bu kültürel kodları kullanarak mesajlarını iletmeye çalışırlar. Hashtag'ler, çevrimiçi imzalama kampanyaları, canlı yayınlar, interaktif haritalar, blog ve vlog serileri, mobil uygulamalar üzerinden düzenlenen eylem çağrıları, dijital sanat ve meme'ler ile sanal gerçeklik destekli protesto simülasyonları gibi araçlar, dijital aktivizmin internet kültürüyle iç içe geçmiş bir şekilde nasıl işlediğini gösterir.

İnternet kültürü ve dijital aktivizm birbirini besleyen ve etkileyen unsurlardır. İnternet, aktivistler için bir platform sağlarken, aktivizm de internet kültürünün bir parçası haline gelir ve çevrimiçi etkileşimleri şekillendirir.

Ekran kültürü ve dijital aktivizm, günümüzde teknoloji ve iletişim araçlarının yaygın olarak kullanılması nedeniyle mühim bir araştırma konusu olmaya başlamıştır. Ekran kültürü ve dijital aktivizm, modern toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu iki kavram, teknolojinin toplumsal, kültürel ve politik etkilerini anlamak ve toplumsal değişim için çaba harcamak isteyen bireyler için önemli konulardır. Her iki alan da avantajları ve zorlukları içerir ve gelecekte daha da önemli hale gelmeye devam edecektir.

YÖNTEM

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz taraması yapılmıştır. Bibliyometrik analiz, dokümanlar ve onların özelliklerinin ölçümlenmesine dayanan bir araştırma yöntemidir (Thelwall, 2008). Bibliyometri terimi, Yunanca kökenli "biblion" (kitap) ve "metrik" (ölçüm) sözcüklerinin birleşiminden türemiştir (Hussain ve Fatima, 2011). Her ne kadar kavram daha eski dönemlerde de kullanılmış olsa da, bilimsel anlamda tanınırlığı ve yaygın kullanımı Pritchard'ın 1969 yılında yayımladığı "Statistical Bibliography or Bibliometrics?" başlıklı çalışmasıyla sağlanmıştır. Pritchard, bibliyometrinin tanımını; kitaplar ve diğer bilgi taşıyıcı materyaller üzerine matematiksel ve istatistiksel analiz yöntemlerinin uygulanması olarak yapmıştır (Pritchard, 1969).

Bu çalışmada bibliyometrik analiz yönteminin tercih edilme sebebi; dijital aktivizm konusunun, hızla değişen dijital teknolojiler ve sosyal medya platformlarıyla birlikte sürekli evrilen, çok boyutlu ve güncel bir araştırma alanı olmasıdır. Literatürde bu alana ilişkin çalışmalar artsa da,

Türkiye özelinde dijital aktivizm konusunun bütüncül bir haritası henüz çıkarılmamıştır. Bu durum, konuyla ilgilenen araştırmacıların mevcut literatürü takip etmesini ve yeni çalışma alanları belirlemesini zorlaştırmaktadır. Bibliyometrik analiz, bu boşluğu doldurarak mevcut yayınları sistemli biçimde incelemeye, öne çıkan temaları, yöntemleri, yayın eğilimlerini ve araştırma boşluklarını belirlemeye olanak tanır. Böylece çalışma, hem araştırmacılar hem de politikacılar için dijital aktivizm alanında güncel ve yönlendirici bir kaynak oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bibliyometrik analizin bir başka tanımı ise, veritabanlarındaki akademik yayınlardan elde edilen çıktılar aracılığıyla belirli bir alandaki küresel araştırma eğilimlerini inceleyen bir araştırma yaklaşımı (Alsharif, Salleh ve Baharun, 2020) olduğudur. Bilim insanları, ortaya çıkan eğilimleri belirlemek, dergi performansını değerlendirmek, iş birliği modellerini analiz etmek ve mevcut literatürde belirli bir alandaki araştırmanın kompozisyonunu incelemek için bibliyometrik analizi kullanırlar (Gök Demir, Sümer ve Karakaya, 2020). Ayrıca bu analiz yöntemi, matematiksel ve istatistiksel yöntemler kullanarak bir araştırma alanındaki unsurların performansını sınıflandırmak, ölçmek ve sıralamak suretiyle incelenen alandaki bilimsel iletişimi yansıtan entelektüel, kavramsal ve sosyal yapıyı haritalama teknikleriyle görselleştirmeyi amaçlar (Şimşir, 2021). Böylelikle bibliyometrik analiz, belirli bir konuyla ilgili literatürü tarayarak mevcut araştırma eğilimlerini ve boşlukları belirlemeye yardımcı olmaktadır. Bu da, yeni bir araştırma projesi başlatırken veya bir literatür derlemesi yazarken araştırmacılara son derece kolaylık sağlamaktadır.

1 Ocak 2024 ve 1 Şubat 2024 tarihinde Dergi Park İnternet sitesinde "dijital aktivizm" anahtar kelimesi kullanılarak yapıldığında toplam 45 makale çıkmaktadır. 45 makalenin 4'ü derleme, 41'i araştırma makalesidir. Araştırmaya 45 makalenin tamamı dâhil edilmiştir.

Bu çalışmada, 1 aylık kısa zaman diliminin tercih edilmesinin temel nedeni, dijital aktivizm alanının dinamik ve hızla değişen doğasıdır. Dijital aktivizm, sosyal medya platformları ve çevrimiçi etkileşimler aracılığıyla şekillenen, güncel olaylara hızlı tepkiler veren bir alan olduğundan, literatürdeki gelişmeler de kısa süreler içinde önemli değişiklikler gösterebilmektedir. Bu nedenle, kısa zaman dilimleriyle yapılan bibliyometrik analizler, alandaki güncel eğilimleri ve araştırma odaklarını daha etkili bir şekilde tespit etme imkânı sunmaktadır.

Özellikle 1 Ocak – 1 Şubat 2024 tarihleri, yeni yıl sonrası oluşan toplumsal hassasiyetler, gündeme gelen olaylar ve çevrimiçi etkileşimlerin artış gösterdiği bir zaman dilimi olması bakımından anlamlıdır. Ayrıca bu kısa dönem, belirli bir zaman aralığında akademik ilginin odaklandığı konuları belirlemeye olanak tanımaktadır. Kısa zaman pencereleri, özellikle yoğun bilgi akışının olduğu alanlarda, daha rafine ve odaklı sonuçlar elde etmeyi sağlar (Miritello vd., 2013). Bu nedenle, bu zaman aralığı hem dijital aktivizmin doğasına uygun hem de çalışmanın amacına hizmet eden bir seçim olarak tercih edilmiştir.

Yapılan bu çalışmada altı araştırma sorusu bulunmaktadır. Araştırmanın analizi bu altı soru üzerinden yapılmıştır:

1. Dijital aktivizm çalışmalarının yıllara göre dağılımı nedir?
2. Dijital aktivizm çalışmalarının yayınlandığı dergiler nelerdir?
3. Dijital aktivizm çalışmalarının araştırma deseni nedir?
4. Dijital aktivizm çalışmalarında hangi araştırma yöntemleri kullanılmıştır?
5. Dijital aktivizm çalışmalarının tema dağılımları nedir?
6. Dijital aktivizm çalışmalarının evreni nedir?

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırma kapsamında 45 makale ayrı ayrı incelenmiştir. İnceleme sonucunda araştırma soruları analizleri tablolar halinde gösterilmiş, ardından bulgulara ilişkin yorum ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu yorumlar aracılığıyla, dijital aktivizm alanındaki eğilimlerin daha bütüncül biçimde anlaşılması amaçlanmıştır.

Tablo 1. İncelenen Çalışmaların Yıla Göre Dağılımları

Kategori	Frekans (f)	Yüzde (%)
2013	1	2,2
2014	3	6,6
2015	1	2,2
2016	1	2,2
2017	4	8,8
2018	5	11,1
2019	4	8,8
2020	7	15,5
2021	4	8,8
2022	9	20
2023	5	11,1
2024	1	2,2
Toplam	45	100

Tablo 1'de, dijital aktivizm hakkında yayınlanan makalelerin yıllara göre dağılımı ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bulgular incelendiğinde, 9 yayınla (%20) en fazla 2022 yılında dijital aktivizm hakkında yayın yapıldığı görülmektedir. Bu artış, hem pandemi sonrası dijital ortamlara yönelimin etkisiyle hem de dijitalleşmenin toplumsal hareketler üzerindeki etkisine yönelik ilginin artmasıyla açıklanabilir. 2022 yılında çeşitli sosyal olayların ve dijital mecralarda yükselen tartışmaların da bu artışa katkı sunduğu düşünülebilir. Aynı zamanda, bu durum dijital aktivizm alanının güncel ve dinamik bir araştırma konusu olduğunu göstermekte, akademik çevrelerdeki ilginin yakın dönemde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Önceki yıllarda sınırlı sayıda çalışma yapılmış olması, konunun görece yeni bir alan olarak gelişim göstermeye devam ettiğini düşündürmektedir.

Tablo 2. İncelenen Çalışmaların Dergilere Göre Dağılımları

Kategori	Frekans (f)	Yüzde (%)
İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	2	4,4
Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi	2	4,4
Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi	2	4,4
Istanbul University Journal of Communication Sciences	2	4,4
Mülkiye Dergisi	1	2,2
Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi	1	2,2
Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	1	2,2
Ankara Üniversitesi İlef Dergisi	1	2,2
Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi	1	2,2
Erciyes İletişim Dergisi	1	2,2
Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi	1	2,2
Intermedia International E-journal	1	2,2
İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi	1	2,2
Selçuk İletişim	1	2,2
Turkish Online Journal of Design Art and Communication	1	2,2
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	1	2,2
Middle Black Sea Journal of Communication Studies	1	2,2
İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal	1	2,2
Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	1	2,2
Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi	1	2,2
Sanat ve Tasarım Dergisi	1	2,2
Middle Black Sea Journal of Communication Studies	1	2,2
OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi	1	2,2
Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi	1	2,2
Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi	1	2,2

R&S - Research Studies Anatolia Journal	1	2,2
Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi	1	2,2
Beykoz Akademi Dergisi	1	2,2
Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi	1	2,2
Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi	1	2,2
Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi	1	2,2
Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi	1	2,2
AJIT-e: Academic Journal of Information Technology	1	2,2
NOSYON: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi	1	2,2
İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi	1	2,2
İletişim ve Diplomasi	1	2,2
Sakarya İletişim	1	2,2
Yeni Yüzyıl'da İletişim Çalışmaları	1	2,2
Folklor/Edebiyat	1	2,2
Anasay	1	2,2
Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	1	2,2
Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi	1	2,2
Toplam	45	100

Tablo 2'de, dijital aktivizm ile ilgili yayınlanan makalelerin hangi dergilerde yayınlandığına ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, %4,4 oranları ile İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (2), Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (2), Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi (2) ve Istanbul University Journal of Communication Sciences (2) dergilerinde en fazla yayın yapıldığı görülmektedir. Bu sonuç, dijital aktivizm konusunun özellikle iletişim bilimleri ve sosyal bilimler alanında faaliyet gösteren dergilerde yoğunlaştığını göstermektedir. Söz konusu dergilerin konuya olan akademik ilgiyi yansıttığı ve bu alandaki bilimsel üretimi teşvik ettiği söylenebilir. Ayrıca, makalelerin belirli dergilerde kümelenmesi, dijital aktivizm araştırmalarının henüz belirli yayın organlarında odaklandığını, dolayısıyla alandaki akademik yayılımın bazı dergilerde yoğunlaştığını ve çeşitliliğin sınırlı olabileceğini düşündürmektedir. Bu durum, ilerleyen dönemlerde farklı disiplinlere ait dergilerde de dijital aktivizm konusunun daha fazla yer bulma potansiyeline işaret etmektedir.

Tablo 3. İncelenen Araştırma Desenine Göre Dağılımları

Araştırma Deseni		
Kategori	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Nitel	37	82,2
Nicel	2	4,4
Karma	3	6,6
Derleme	4	8,8
Toplam	45	100

Tablo 3'te, yayınlanan makalelerin desen dağılımı ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bulgular incelendiğinde, yüzde 85,2'lik oran ile en çok nitel araştırmaların yayınlandığı tespit edilmiştir. Yüzde 85,2 gibi yüksek bir oranla nitel araştırmaların tercih edilmesi, dijital aktivizm konusunun çoğunlukla betimleyici, anlamaya ve yorumlamaya dayalı yöntemlerle ele alındığını göstermektedir. Bu durum, dijital aktivizm olgusunun dinamik, bağlamsal ve öznel yönlerinin araştırmacılar tarafından daha çok önemsendiğine işaret etmektedir. Diğer yandan, derleme türündeki çalışmaların oranı %8,8 olup, bu alanda teorik çerçeve oluşturmaya dönük katkıların da azımsanmayacak ölçüde yer aldığı görülmektedir. Karma yöntemlerin %6,6 oranında kullanılması ise, hem nitel hem de nicel verileri bir arada değerlendirme eğiliminin henüz sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Nicel araştırmaların oranı ise %4,4 ile oldukça düşüktür. Bu durum, dijital aktivizmin ölçülebilir boyutlarının henüz yeterince incelenmediğini, özellikle istatistiksel analizlere dayalı çalışmalara alanda daha fazla ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Genel tablo, nitel

yaklaşımın hâkimiyetini ve alandaki yorumlayıcı eğilimin güçlü bir şekilde sürdüğünü ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Dijital Aktivizm Çalışmalarında Kullanılan Araştırma Yöntemleri

Araştırma Yöntemleri		
Kategori	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
İçerik Analizi	12	26,6
Vaka	8	17,7
Literatür Çalışması	8	17,7
Tarama	4	8,8
Anket (yüz yüze, telefonla, çevrimiçi)	4	8,8
Derinlemesine Mülakat	2	4,4
Kartopu Yöntemi	1	2,2
Workbenchdata Programı	1	2,2
Yapısal Anlatı	1	2,2
Çok Modlu Eleştirel Söylem	1	2,2
Uyum Analizi	1	2,2
Doküman İncelemesi	1	2,2
Dijital Etnografi	1	2,2
Toplam	45	100

Tablo 4'te, dijital aktivizm çalışmalarında kullanılan araştırma yöntemleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bulgular incelendiğinde, %26,6'sının içerik analizi yönteminin en fazla tercih edildiği görülürken, onu 17,7 ile vaka analizi ve 17,7 ile literatür çalışmasını takip ettiği görülmektedir. Bu durum, dijital aktivizme dair yapılan araştırmaların çoğunlukla metin, görsel ve sosyal medya içerikleri gibi yazılı-görsel veriler üzerinden yürütüldüğünü ve simgesel-iletişimsel yönlerinin ön planda tutulduğunu göstermektedir. Ayrıca vaka analizlerinin ve literatür çalışmalarının da önemli bir orana sahip olması, alanda hem belirli olayların derinlemesine incelendiğini hem de kuramsal çerçeveler oluşturulmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır. Alan araştırmaları ve doküman incelemesi gibi saha temelli yöntemlerin daha düşük oranlarda tercih edilmesi ise, dijital aktivizm üzerine yapılan çalışmaların henüz daha çok masa başı araştırmalara dayandığını düşündürmektedir.

Tablo 5. Dijital Aktivizm Çalışmalarında Kullanılan Tema Dağılımı

Tema Dağılımları		
Kategori	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Aktivist/Aktivizm İncelemesi	19	42,2
Toplumsal Hareketler	6	13,3
Aktivist Katılımı	4	8,8
Örgüt Tanımı	4	8,8
Aktivizm Tanımı	2	4,4
Siyasi Katılım	2	4,4
Kadına Yönelik Çalışma	2	4,4
Toplumsal Dönüşüm	2	4,4
Toplumsal Bellek	1	2,2
Aktivizm Farkındalığı	1	2,2
Kamuoyu Oluşturma	1	2,2
Hayvan Hakları	1	2,2
Toplam	45	100

Tablo 5'e göre, yayınlarda ele alınan temalar yönünden % 42,2'lik bir oranla Aktivist/Aktivizm İncelemesi ilk sırada yer alırken, % 13,3 ile toplumsal hareketler ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sırada ise %8,8'lik olanları ile aktivist katılımı ve örgüt tanımı gelmektedir. Bu dağılım, dijital aktivizm alanında yapılan çalışmaların büyük ölçüde bireysel eylem biçimlerine, dijital platformlardaki aktivist davranışlara ve bu aktörlerin stratejilerine odaklandığını göstermektedir. Toplumsal hareketler teması ise, dijital aktivizmin kolektif eylemlerle ilişkisini anlamaya dönük çabaların önemli bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Aktivist katılımı ve örgüt tanımı gibi temaların daha düşük oranlarda ele alınması ise, dijital ortamda örgütlenme biçimlerinin ve katılımcı profillerinin yeterince derinlemesine incelenmediğini ya da bu alandaki çalışmaların henüz sınırlı olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 6. Dijital Aktivizm Çalışmalarının Evreni

Çalışma Evreni		
Kategori	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Yeni Medya	25	55,5
Web Siteleri	8	17,7
Bireyler	7	15,5
Dijital Doküman	5	11,1
Toplam	45	100

Tablo 6'ya göre, dijital aktivizm çalışmalarının evreni %55,5 ile en çok yeni medyanın tercih edildiği görülmektedir. Yeni medyayı takiben, %17,7 ile web siteleri; %15,5 ile bireyler ve %11,1 ile dijital dokümanların tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, dijital aktivizm alanındaki çalışmaların büyük bir kısmının, araştırmacıların sosyal medya platformları ve diğer dijital mecralar üzerinden gerçekleştirilen etkinlikleri incelediğini göstermektedir. Yeni medya, daha geniş ve hızlı erişim sağlayan platformlar sunduğundan, dijital aktivizm konusunda yapılan araştırmaların çoğu bu alanda yoğunlaşmaktadır. Web siteleri, bireyler ve dijital dokümanlar ise daha spesifik ve doğrudan aktivist içeriklerin analizine olanak tanımaktadır. Bu dağılım, dijital aktivizmin farklı düzeylerde ve araçlarda nasıl şekillendiğine dair önemli bir içgörü sunmaktadır.

SONUÇ

Kırk beş makalenin analiziyle, dijital aktivizm üzerine gerçekleştirilen araştırmaların genel eğilimleri ve bulguları belirlenmesine göre, farklı örneklemler, araştırma desenleri, araştırma yöntemleri ve temalar tercih edilerek dijital aktivizm kavramı üzerine yapılan çalışmaların çok çeşitli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmalar, dijital aktivizmin yalnızca bir iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda toplumsal hareketlerin şekillenmesinde önemli bir rol oynayan bir olgu olarak ele alındığını göstermektedir. Yeni medya araçlarının, dijital aktivizmi hem küresel hem de yerel düzeyde etkili bir hareket biçimi haline getirdiği bulgusu, son yıllarda yapılan birçok çalışmada doğrulanmıştır (Çelik & Yıldırım, 2020; Coşkun Tuna & Türkömez, 2023). Özellikle sosyal medya platformları, aktif katılım ve örgütlenme için büyük bir potansiyel taşımaktadır (Öztunç, 2023).

Literatür tabanlı araştırma sonuçları, dijital aktivizm kavramının son yıllarda önemli bir ilgi odağı olduğunu ve bu alanda yayınlanan bilimsel makalelerin artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Dijital aktivizm, çağımızın dinamik, sosyal ve politik ortamında önemli bir role sahiptir. Bu çalışma, dijital aktivizmin etkilerini ve sınırlamalarını anlamak için bir temel sağlamaktadır.

Çalışmanın bulgularına göre, dijital aktivizm üzerine yapılan çalışmaların en yoğun olduğu yıl 2022'dir. Bu yıl, toplam yayınların %20'sini oluşturarak dijital aktivizm konusuna yönelik akademik ilginin özellikle bu dönemde arttığını göstermektedir. Benzer şekilde, Özdemir ve Usanmaz (2025) tarafından Web of Science veri tabanında gerçekleştirilen çalışmada da, "digital activism" anahtar kelimesiyle ulaşılan 376 araştırma makalesi incelenmiş; en fazla çalışmanın 2023 yılında yapıldığı, bunu ise 2022 yılının takip ettiği tespit edilmiştir. Bu paralellik, bibliyometrik analizlerde sıkça karşılaşılan bir durumu da yansıtmaktadır: Analizin yapıldığı yıla yakın dönemlerdeki yayınlar, genellikle daha yüksek oranlarda görülmektedir. Nitekim, Özdemir ve Usanmaz (2025)'ın çalışması 2024 yılında yürütülmüş ve 2023 yılı öne çıkarken; bu çalışmada tarama 2024 yılının başında yapıldığından, bir önceki yıla yakın olan 2022'nin öne çıkması bu durumu desteklemektedir. Bu durum, dijital teknolojilerdeki hızlı gelişimle birlikte sosyal medya platformlarının yaygın kullanımının etkisiyle dijital aktivizme duyulan akademik ilginin zamanla ivme kazandığını da göstermektedir.

Dijital aktivizmle ilgili en fazla makale yayınlayan dergiler arasında İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi ve Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi yer almaktadır. Her birinin aynı oranda katkı sağladığı görülmüştür. Bu dergilerin ortak noktası iletişim alanında yayın yapıyor olması, dijital aktivizmin özellikle iletişim disipliniyle olan teorik ve pratik ilişkisini yansıtmaktadır. Ancak, dijital aktivizm konusunun sadece birkaç iletişim dergisinde yoğunlaşmaması, benzer oranlarda farklı dergilerde de ele alınması, bu alanın çokdisiplinli doğasına işaret etmektedir. Nitekim Hands (2011), dijital aktivizmin sadece medya ve iletişim çalışmaları içinde değil, siyaset bilimi, sosyoloji ve kültürel çalışmalar gibi farklı akademik alanlarda da incelendiğini belirtmektedir. Dolayısıyla, belirli

dergelerdeki yoğunluk tesadüfi olabileceği gibi, editoryal politika, özel sayılar veya çağrılı dosyalar gibi faktörlerle de şekillenmiş olabilir.

Dijital aktivizm üzerine yapılan çalışmalarda en yaygın araştırma deseni nitel araştırmalardır. Nitel araştırmalar, bu alandaki derinlemesine analizler için tercih edilmiştir. Diğer araştırma desenleri ise daha az bir orana sahiptir. Dijital aktivizm üzerine yapılan çalışmalarda nitel araştırma yöntemlerinin yaygın olarak tercih edilmesinin nedenleri, hem araştırma konusunun doğası hem de literatürdeki eğilimlerle açıklanabilir. Öncelikle, dijital aktivizm, bireylerin ve grupların çevrimiçi platformlarda gerçekleştirdiği karmaşık, bağlamsal ve dinamik etkileşimleri içerir. Bu tür etkileşimlerin derinlemesine anlaşılması, nitel araştırma yöntemlerinin esnek ve kapsamlı analiz yetenekleri sayesinde mümkün olmaktadır. Örneğin, Jafari ve Jafari (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, sosyal medyanın politik bir arena olarak nasıl işlev gördüğü ve çevrimiçi aktivizmi nasıl kolaylaştırdığı, niteliksel veri toplama ve analiz teknikleri kullanılarak incelenmiştir. Buna ek olarak; Özkula, Reilly ve Hayes (2022) tarafından yapılan sistematik bir derlemede, dijital aktivizm araştırmalarında nitel yöntemlerin baskın olduğu ve bu eğilimin, araştırmacıların dijital platformlardaki kullanıcı davranışlarını, motivasyonlarını ve etkileşimlerini daha iyi anlamalarına olanak tanıdığı belirtilmiştir.

Çalışmalarda en fazla tercih edilen araştırma yöntemi içerik analizi olmuştur. Nitekim içerik analizi, sosyal bilimlerde araştırma yapmak için en popüler ve hızla genişleyen tekniklerden biri haline gelmiştir. İletişim, gazetecilik, sosyoloji, psikoloji ve iş dünyasında uzun bir kullanım geçmişine sahip olan bu teknik, artan sayıda araştırmacı tarafından sıklıkla tercih edilmektedir (Alanka, 2024). Bu bağlamda, dijital aktivizm çalışmalarında içerik analizinin öne çıkması şaşırtıcı değildir; çünkü bu yöntem, dijital mecralardaki metin, görsel, söylem ve etkileşimleri sistematik biçimde değerlendirme imkânı sunmaktadır.

En fazla ele alınan tema "Aktivist/Aktivizm İncelemesi" olmuştur. Çalışmalarda en fazla ele alınan temanın "Aktivist/Aktivizm İncelemesi" olması, dijital aktivizmin temel aktörlerini, yani bireysel ve kolektif aktivistleri, dijital ortamlarda nasıl konumlandıklarını ve nasıl eylemlerde bulunduklarını anlamaya yönelik akademik ilginin bir sonucudur. Aktivist kimliklerinin, motivasyonlarının ve eylem repertuarlarının dijital ortamlarda daha görünür hale gelmesi, bu incelemelerin daha ulaşılabilir ve uygulanabilir olmasına zemin hazırlamaktadır. Ayrıca, aktivizm ya da aktivist incelemeleri genellikle belirli bir vaka ya da örnek olay üzerinden yapılabildiği için, araştırma tasarımı açısından daha sade ve yönetilebilir bir yapı sunar. Bu durum, nitel analiz tekniklerinin yaygınlığı ile de örtüşmektedir; nitekim Bozkurt ve Öztürk (2022), sosyal bilimlerde nitel yöntemlerin giderek daha fazla tercih edildiğini ve bu eğilimin özellikle karmaşık sosyal olguların derinlemesine anlaşılmasında etkili olduğunu belirtmektedir.

Yapılan çalışmada, araştırma evreni noktasında; dijital aktivizm çalışmalarının çoğunluğunda yeni medya tercih edildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, yeni medya platformlarının dijital aktivizmin temel aracı olarak öne çıktığı ve dijital dokümanlar, web siteleri gibi diğer araçların da önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sivitanides & Shah (2011)'e göre: "Dijital aktivizm," dijital ağ altyapılarını kullanan tüm aktivizm örneklerini kapsayan geniş bir çerçeve sunar ve bu nedenle, dijital mecralar üzerinden gerçekleştirilen tüm eylemleri ele almak için en uygun terim olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma sonucu, gelecekteki araştırmalarda dijital aktivizm kavramının daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Dijital aktivizm repertuarının daha geniş bir yelpazesine odaklanılması ve bu alandaki yeni ve yükselen uygulamaların daha fazla incelenmesi önemlidir. Bu, dijital aktivizm alanında derinlemesine anlayış sağlayacak ve alanda daha etkili stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Ayrıca, dijital aktivizmin sosyal, politik ve kültürel etkilerinin daha iyi anlaşılması için multidisipliner araştırmalara daha fazla vurgu yapılması gerekmektedir. Bu tür araştırmalar, dijital aktivizmin rolünü, etkisini ve sınırlarını daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir ve gelecekteki dijital aktivizm çalışmaları için temel oluşturabilir. Gelecekteki araştırmalar, dijital aktivizmin daha etkili ve sürdürülebilir olması için stratejiler geliştirmeye odaklanmalıdır. Dijital aktivizmin evrimi, teknolojik ilerlemelerle birlikte devam edecektir ve bu nedenle bu alandaki çalışmaların da güncel kalması önemlidir.

KAYNAKLAR

Acar Şentürk, Z., Tos, O., & Dıvrak, E. (2022). Yeni Medyada Dijital Aktivizm Göstergeleri: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Örgütleri Üzerine Bir İnceleme. Selçuk İletişim, 15(2), 702-736. https://doi.org/10.18094/josc.1114480

Alanka, D. (2024). Nitel Bir Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi: Teorik Bir Çerçeve. Kronotop İletişim Dergisi, 1(1), 64-84.

Alsharif, A. H., Salleh, N., & Baharun, R. (2020). Research trends of neuromarketing: A bibliometric analysis. Journal of Theoretical and Applied Information Technology, 98(15), 2948-2962.

Benkler, Y. (2006). The wealth of networks: How social production transforms markets and freedom. Yale University Press.

Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics. Information, Communication & Society, 15(5), 739–768. https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.670661

Bozkurt, M., & Ozturk, F. (2022). Qualitative Research in Social Sciences: A Research Profiling Study. *Educational Policy Analysis and Strategic Research, 17*(1), 247-277. https://doi.org/10.29329/epasr.2022.248.1

Coşkun Tuna, P., & Türkölmez, O. (2023). Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm. Kamu Yönetimi Ve Politikaları Dergisi, 4(2), 211-240. https://doi.org/10.58658/kaypod.1314396

Çakmak, V. (2018). Mobil iletişim kültürü bağlamında mobil oyunlar: Yürü, keşfet, yakala, biriktir, Pokemon GO! V. Çakmak & S. Çavuş (Ed.), Dijital kültür ve iletişim içinde (ss. 309-333) Literatürk Academia.

Castells, M. (2001). The ınternet galaxy. reflections on the ınternethe ınternet galaxy. reflections on the ınternet. Business and Society, Oxford University Press.

Galeano, E. (2017). Tepetaklak: tersine dünya okulu. (B. Kale, Çev.). Sel Yayıncılık.

Gök Demir, Z., Erendağ Sümer, F., & Karakaya, Ç. (2020). A bibliometric analysis of public relations models. Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences, (58), 105-132. https://doi.org/10.26650/CONNECTIST2020-0015

Gregg, H. S. (2016). Three theories of religious activism and violence: Social movements, fundamentalists, and apocalyptic warriors. Terrorism and Political Violence, 28(2), 338-360. https://doi.org/10.1080/09546553.2014.918879

Hands, J. (2011). *@ is for Activism: Dissent, Resistance and Rebellion in a Digital Culture*. Pluto Press. https://doi.org/10.2307/j.ctt183pbtr

Holland, D., & Correal, D. G. (2013). Assessing the transformative significance of movements & activism: Lessons from a postcapitalist politics. Outlines - Critical Practice Studies, 14(2), 130-159. https://doi.org/10.7146/ocps.v14i2.9796

Huhtamo, E. (2009). The sky is (not) the limit: Envisioning the ultimate public media display. Journal of Visual Culture, 8(3), 329-348. https://doi.org/10.1177/1470412910364291

Hussain, A., Fatima, N. A (2011). Bibliometric analysis of the 'Chinese Librarianship: an International Electronic Journal, (2006-2010)'. Chinese Librarianship: an International Electronic Journal, 31.

İli, B. (2023). Hashtag Aktivizmi Araştırmalarının Bibliyometrik Analizi. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 13 (4), 900-915.

Jafari, Z., & Jafari, M. (2022). Social Media as a Political Arena: A Qualitative Analysis of Online Activism. *Interdisciplinary Studies in Society, Law, and Politics*, *1*(2), 19 25. https://doi.org/10.61838/kman.isslp.1.2.4

Jones, S.(1998). Cybersociety 2.0: revisiting computer-mediated community and technology. London: Sage.

Karagöz, K. (2013). Yeni medya çağında dönüşen toplumsal hareketler ve dijital aktivizm hareketleri. İletişim Ve Diplomasi(1), 131-156.

Kelly, B. Brian, (2012), Investıng ın a centralızed cybersecurıty ınfrastructure: why "hacktıvısm" can and should ınfluence cybersecurıty reform. Boston University Law Review, 92 (1663), 1663-1711.

Manovich, L. (2001). The language of new media. Cambridge: The MIT Press.

Miritello, G., Moro, E., Lara, R., Martínez-López, R., Belchamber, J., Roberts, S. G. B., & Dunbar, R. I. M. (2013). Time as a limited resource: Communication strategy in mobile phone networks. Social Networks, 35(1), 89–95. https://doi.org/10.1016/j.socnet.2013.01.003

Mishra, R. (2018). Social media and hashtag activism: A case study of #Metoo. Campaign. Advance and Innovative Research, 5(3), 51-54.

Pritchard, A.(1969). Statistical bibliography or bibliometrics? Journal of Documentation, 25, 348–349.

Shirky, C. (2011). The political power of social media: The political power of social media. Foreign Affairs, 90(1), 28-41.

Sıvıtanıdes, M. (2011). The Era of Digital Activism. Conference

for Information Systems Applied Research.

Sivitanides, M., & Shah, V. (2011). The era of digital activism. Conference for Information Systems Applied Research, 4(1842), 01-08.

Şimşir, İ. (2021). Bibliyometri ve bibliyometrik analize ilişkin kavramsal çerçeve. O. Öztürk ve G. Gürler (Ed.), Bir Literatür İncelemesi Aracı Olarak Bibliyometrik Analiz (2, s. 7-33). Nobel Akademik Yayıncılık.

Özcan, F. F. (2012). Yeni medya ve dijital aktivizm. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özdemir, N., & Usanmaz, A. (2025). Dijital Aktivizm Konularını İçeren Çalışmaların Bibliyometrik Analiz ile İncelenmesi. Selçuk İletişim, 18(1), 462-491. https://doi.org/10.18094/josc.1573316

Özkula, S. M. (2020). The construction of digital identities by social movement activists in the UK. *Media, Culture & Society, 42*(4), 538–555. https://doi.org/10.1177/0163443719855302

Özkula, S. M., Reilly, P. J., & Hayes, J. (2022). Easy data, same old platforms? A systematic review of digital activism methodologies. *Information, Communication & Society*, *26*(7), 1470–1489. https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.2013918

Özmen, Y. P. (2022). Dijital Çağda Siyasal Katılım: Toplumsal Hareketler ve Siyasi Partiler. Mülkiye Dergisi, 46(3), 767-793.

Öztunç, M. (2023). Digital Activism In Turkey: Istanbul Convention As A Symbol Of Women's Movement. Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 13(2), 407-423. https://doi.org/10.7456/tojdac.1234097

Thelwall, M. (2008). Bibliometrics to webometrics. Journal of information science, 34(4), 605- 621. https://doi.org/10.1177/0165551507087238

Turhan, D. G. (2017). Dijital aktivizm. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(26), 26-44.

Tüfekçi, Z. (2017). Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest. Yale University Press.

Uçkan, Ö. (2011). Akıllı ağ çeteleri ve wikileaks. Digitalage, 1, 90-91.

Uzunoğlu, A. (2022). Yeni toplumsal hareketler ve dijital medya. Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, 9, 81-95.

Vasi, I. B., & King, B. G. (2012). Social movements, risk perceptions, and economic outcomes. American Sociological Review, 77(4), 573-596. https://doi.org/10.1177/0003122412448796

Yamıch, J. & Smıth, A. (2012). Anonymous and LulzSec: The impact hacktivist organizations have on our perceptions of hackers and information security, Purdue University.

Yegen, C. (2014). Bir dijital aktivizm biçimi olarak slaktivizm: change.org örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 4(2), 84-108.